

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

1/2022 г.

гр. София, 27.11.2023 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия в съдебно заседание на 02 ноември 2023 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК:

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС И

РЪКОВОДИТЕЛ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ:

МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ВАСИЛКА ИЛИЕВА

СНЕЖАНКА НИКОЛОВА

МАРИЯ ИВАНОВА

ДИЯНА ЦЕНЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ПЛАМЕН СТОЕВ
2. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
3. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
4. МАРИО ПЪРВАНОВ
5. ЕМИЛ ТОМОВ

22. ЛЮБКА АНДОНОВА
23. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
24. ГЕРГАНА НИКОВА
25. МАЙЯ РУСЕВА
26. ЕРИК ВАСИЛЕВ

6. АЛБЕНА БОНЕВА	27. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
7. БОНКА ДЕЧЕВА	28. ВАНЯ АТАНАСОВА
8. ЖИВА ДЕКОВА	29. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
9. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА	30. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
10. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА	31. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
11. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА	32. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
12. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА	33. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
13.ЗОЯ АТАНАСОВА	34. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
14.ВЕСЕЛКА МАРЕВА	35. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
15. БОРИС ИЛИЕВ	36. МАРИЯ ХРИСТОВА
16.БОЯН ЦОНЕВ	37. СОНЯ НАЙДЕНОВА
17.МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	38. НИКОЛАЙ ИВАНОВ
18.ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	39. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА
19.ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	40. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА
20.ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	41. АТАНАС КЕМАНОВ
21.ДИМИТЪР ДИМИТРОВ	42. НАТАЛИЯ НЕДЕЛЧЕВА

при участието на секретаря Даниела Цветкова
постави за разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2022 г. на Общото събрание на Гражданска колегия, докладвано от съдия АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ

Тълкувателното дело е образувано с разпореждания на Председателя на ВКС от 01.03.22г. и от 12.05.22г. по следните въпроси:

1. „Как се определя обезщетението за вреди, претендирани от незаконно обвинение по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ и по чл. 2б ЗОДОВ от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл.6, §1 ЕКЗПЧ – глобално или поотделно за всяка една от претенциите?“ и

2. „Обвързан ли е съдът, сезиран с иск по чл. 2б ЗОДОВ, от решението на министъра на правосъдието или оправомощено от него лице по чл. 60е, ал.2 ЗСВ, при преценката си относно определяне на размера на дължимото обезщетение и следва ли той да определи обезщетение в размер на не по- нисък от предложения по реда на глава III „а“ ЗСВ?“.

I. По първия въпрос има формирана противоречива практика относно обезщетението за неимуществени вреди.

Според едното становище неимуществени вреди от незаконно обвинение по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ се присъждат глобално за всички осъществени принудителни мерки като в обезщетението се включват и вредите от неразумния срок на наказателното производство, след като се преценят предпоставките на чл. 2б, ал.2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до забавено правосъдие).

Според второто становище искът по чл. 2б ЗОДОВ е самостоятелен, тъй като с иска по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ се обезщетяват конкретните вреди в резултат на неоснователно воденото наказателно производство.

ОСГК намира за правилно първото становище, защото когато са налице предпоставките на закона, искът по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ дава защита и на нарушеното право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок. Съображенията за това са следните:

Обезщетение за неимуществени вреди от неразумен срок на наказателно производство може да се претендира и по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, защото при този деликт обезщетение се дължи за накърняването на всички права и неимуществени блага- чест, достойнство, право на добро име, право на свобода, право на свободно придвижване и др., които са нарушени от неоснователно упражнената държавна принуда във връзка с незаконно обвинение за извършено престъпление. Съдът определя глобално обезщетение за нарушението на всички тези права. Когато неоснователната принуда е осъществена извън разумния срок за прилагането и, тя нарушава и правото по чл.6, §1 ЕКЗПЧ за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, поради което глобалното обезщетение по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ ще включва и обезщетение за накърняване на това право. Не са налице предпоставки за стеснително тълкуване на нормата на чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, за да се приеме, че тя дава защита само на част от нарушените права.

Нормата на чл. 2б ЗОДОВ не ограничава приложното поле на чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, защото отношението им не е както специална към обща, нито както нова към стара норма. Двете норми са позволяващи- създават субективни права. Липсва пълно съвпадение във фактическите им състави, за да е налице законова дерогация. Нормата на чл. 2б ЗОДОВ се отнася за всички производства- граждански, административни и наказателни, но дава защита само на правото за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, а чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ се отнася само за наказателни производства с незаконни обвинения, но дава защита на всички накърнени права и неимуществени блага, включително и на правото по чл.6, §1 ЕКЗПЧ. Нормата на чл. 2б ЗОДОВ не изключва частично нормата на чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ.

Разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ е създадена с цел да се разширят законовите възможности за защита при бавно правосъдие, а не за да се създават ограничения при защитата на това основно право чрез стесняване приложното поле на чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ. Като една от възможностите за защита следва да се счита и предвидената административна фаза като процесуална предпоставка на иска по чл.26 ЗОДОВ при претенция до 10000лв., заедно с преклузивен 6-месечен срок за сезиране на административния орган (чл.60а от ЗСВ). Ако се приеме обратното, че административната фаза е единственият път за защита на правото по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, и се изключват всички други законови възможности да се получи обезщетение за бавно правосъдие, то ще е налице ограничено от срокове и по размер право на защита на основно субективно право в нарушение на чл. 6, §1 ЕКЗПЧ. Когато от едни и същи предпоставки, законът създава различни права, право на избор е на носителя на правата кое от тях да упражни.

Право на избор на увреденото лице е по кой път да търси защита на нарушеното право по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, когато едновременно е реализиран правопораждащият фактически състав на чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ и на чл. 26 ЗОДОВ. В първия случай твърдението за „неразумен срок“ се включва в обстоятелствената част на иска по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ. Това е обстоятелство, което утежнява отговорността и води до по-голям размер на глобалното обезщетение.

За да се приеме обаче, че с иска по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ е дадена защита и на правото по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, съдът е длъжен в мотивите си да обсъди критериите за бавно правосъдие по чл.26, ал.2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до забавено правосъдие). Иначе следва да се приеме, че защита на правото по чл.6, §1 ЕКЗПЧ не е дадено в производството по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ. Освен това с оглед осъществяването на контрол върху съдебния акт за спазване на критериите при определяне на размера на обезщетението за вредите от бавно правосъдие, съдът следва да посочи и каква част от глобалното обезщетение се отнася за вредите от неразумния срок на производството. Така е тълкувана от ЕСПЧ и нормата на чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ във връзка с чл.6, §1 ЕКЗПЧ, в смисъл, че за да се даде защита на нарушеното право по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, в мотивите си към решението по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, съдът следва да обсъди и прецени конкретно наличието на предпоставките за бавно правосъдие и да посочи каква сума от глобалното обезщетение се отнася за вредите от неразумен срок (решение на ЕСПЧ по дело „Димитров и Хамънов срещу България“ по жалби № 48059/06 и № 2708/06 относно наказателните производства).

Право на избор на увреденото лице е кое от правата да упражни, за да защити нарушеното си право по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, но доколкото двете права могат да удовлетворят един и същи имуществен интерес относно накърненото право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, те не могат да се упражняват кумулативно, за да не се допусне неоснователно обогатяване.

Когато съдът е определил глобално обезщетение по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, като в него е включил и обезщетение за бавно правосъдие, след като е обсъдил и преценил наличието на предпоставките по чл. 2б, ал.2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до забавено правосъдие), то по-късно предявеният иск по чл. 2б ЗОДОВ ще бъде неоснователен, поради забраната за неоснователно обогатяване. Този иск ще е допустим, доколкото е с различен предмет, различни са обективните предели на СПН в сравнение с иска по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ. Но когато в производството по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ вече е дадена защита на нарушеното право по чл.6, §1 ЕКЗПЧ, при условие, че са били обсъдени и преценени предпоставките на чл. 2б, ал.2 ЗОДОВ, то по-късно предявеният иск по чл. 2б ЗОДОВ следва да се отхвърли като неоснователен. Иначе би възникнало неоснователно обогатяване, тъй като двата иска ще удовлетворяват един и същи имуществен интерес по отношение нарушеното право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок.

Когато съдът е присъдил обезщетение по чл. 2б ЗОДОВ или когато е сключено споразумение по чл. 60е ЗСВ, съдът следва да намали глобалното обезщетение по чл. 2, ал.1, т.3 ЗОДОВ с обезщетението, което е присъдено или платено заради бавно правосъдие, по същата причина, за да не се допусне неоснователно обогатяване.

II. Налице е противоречива практика и по втория въпрос.

Едното становище е, че съдът не може да се ограничи в преценката си относно размера на обезщетението за неимуществени вреди, а другото становище е, че съдът е обвързан като минимален размер от предложеното от държавата обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-а от ЗСВ.

ОСГК приема за правилно първото становище по следните съображения:

При специалния деликт по чл. 2б от ЗОДОВ съдът определя обезщетението за неимуществени вреди по справедливост съгласно чл. 52 от ЗЗД, като в тази връзка следва да вземе предвид всички обстоятелства, които са от значение за размера на това обезщетение във всеки конкретен случай. Ако се приеме тезата, че съдът е обвързан, като минимален размер, от предложеното от страна на държавата (чрез министъра на правосъдието или оправомощеното от

него лице) обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-"а" от ЗСВ, то съдът би бил ограничен в преценката си по чл. 52 от ЗЗД за определяне на справедливия размер на обезщетението, а това е в нарушение на тази материалноправна норма. Съдът не би могъл да бъде ограничен в преценката си и на събраните пред него доказателства относно размера на обезщетението по чл. 2 б от ЗОДОВ за претърпените от ищеца имуществени вреди. Всичко това е така, защото в съдебното производство, образувано по иск по чл. 2 б от ЗОДОВ, съгласно чл. 7 от ЗОДОВ държавата, като страна по спорното материално правоотношение, се представлява от процесуален субституент – съответният орган на съдебната власт, който е нарушил правото на ищеца (по неговите твърдения в исковата молба) на разглеждане и решаване на съответното гражданско или наказателно производство в разумен срок, а не се представлява от съда, който разглежда и се произнася по иска по чл. 2 б от ЗОДОВ. Последният действа именно в качеството си на решаващ съдебен орган – безпристрастна и независима юрисдикция, която следва да разреши материалноправния спор между страните относно дължимостта и размера на обезщетението, поради което по никакъв начин не би могъл да се разглежда като представител на едната страна по спорното материално правоотношение – държавата; респ. – не би могъл да е и обвързан от предложеното от нейна страна обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-"а" от ЗСВ. Това предложение би могло да се разглежда от съда единствено като извънсъдебно признание, което съгласно чл. 175 от ГПК и трайно установената практика по приложението му, също следва да се преценява с оглед всички останали обстоятелства по конкретното дело. Също в тази връзка – няма място и за приложение на правило за невлошаване на положението на лицето, претендиращо обезщетението (ищеца), каквото правило нито е установено от закона, нито може да се извлече от неговата цел. Лицето, което претендира да е кредитор на държавата за това обезщетение, изцяло по своя воля, но и на свой риск е свободно да приеме или не предложеното му обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-"а" от ЗСВ. В последния случай, ако предяви пред съда иска по чл. 2 б от ЗОДОВ, претендирайки по-голямо от предложеното му обезщетение, съобразно събраните в съдебното производство доказателства и установените от тях обстоятелства съдът може да му присъди обезщетението в претендирания размер, но същевременно ищецът рискува както да му бъде присъдено обезщетение в размер, по-малък от предложението му, така и изобщо да не получи обезщетение, ако съдът намери иска по чл. 2 б от ЗОДОВ за неоснователен и го отхвърли.

Изложените съображения са в пълно съответствие и с разясненията, дадени в мотивите към ТР № 1/2021 от 01.08.2022 г. по тълк. дело № 1/2021 г. на ОСГТК на ВКС, където изрично е прието следното (стр. 3, последен 2 абзац): „Основната функция на съда е да осигури прилагането на закона и тази му дейност не може да бъде обусловена от волята на страните, когато следва да се осигури приложение на императивен материален закон, установен в обществен интерес. В съответствие с разпоредбата на чл. 52 ЗЗД съдът следва да определи справедлив размер на обезщетението за неимуществени вреди от деликт, а в Постановление № 4/1968 г. на Пленума на Върховния съд на РБ е указано, че понятието „справедливост“ по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно и е свързано с преценката на редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които трябва да се имат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението.“. Освен това съдът не може да бъде обвързан и относно доказването на основанието на иска по чл. 2б ЗОДОВ. Приемането на обратното би означавало, че в това исково производство съдът следва да обсъжда единствено размера на обезщетението, а съдебна практика в такава насока няма формирана. А след като съдът може да направи по-голямото – да отхвърли изцяло иска, като неоснователен (недоказан по основание), то той може да направи и по-малкото – да отхвърли иска частично, като недоказан по размер, включително като приеме за доказан размер, по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ. Следва да се има предвид, че на основание чл. 2б ЗОДОВ може да се претендира и обезщетение за имуществени (а не само за неимуществени) вреди – претърпени загуби и/или пропуснати ползи. Относно последните, когато са заявени с иск по чл. 2б ЗОДОВ, без съмнение приложение следва да намери и ТР № 3/2021 от 13.01.2023 г. по тълк. дело № 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС, с което се прие, че причинените от деликт пропуснати ползи трябва да бъдат доказани със сигурност. Ако се възприеме обратното, то и относно обезщетението за имуществени вреди този отговор би бил в пряко противоречие както с това тълкувателно решение, така и с т. 11,

изреч. 3 от тълкувателно решение № 3/2004 от 22.04.2005 г. по тълк. дело № 3/2004 г. на ОСГК на ВКС.

По изложените съображения, ОСГК

Р Е Ш И :

1. Обезщетението за неимуществени вреди, претендирани по чл. 2, ал.1, т.3 и по чл. 2б ЗОДОВ се определя глобално като в мотивите съдът следва да обсъди и критериите за нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, както и изрично да посочи каква част от глобално определеното обезщетение се отнася за тях.

2. Съдът, сезиран с иск по чл. 2б ЗОДОВ, не е обвързан от решението на министъра на правосъдието или оправомощено от него лице по чл. 60е, ал.2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение и може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК:

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС И

РЪКОВОДИТЕЛ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ:

МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....

СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....О.М..

МАРИЯ ИВАНОВА.....

ДИЯНА ЦЕНЕВА.....О.М..

ЧЛЕНОВЕ:

1. ПЛАМЕН СТОЕВ.....	22. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
2. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	23. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
3. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	24. ГЕРГАНА НИКОВА.....
4. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	25. МАЙЯ РУСЕВА.....О.М..
5. ЕМИЛ ТОМОВ.....	26. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
6. АЛБЕНА БОНЕВА.....	27. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
7. БОНКА ДЕЧЕВА.....О.М..	28. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
8. ЖИВА ДЕКОВА.....О.М..	29. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....О.М.т.2
9. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....	30. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
10.ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....	31. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
11.ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....	32. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
12.ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....О.М..	33. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА.....
13.ЗОЯ АТАНАСОВА.....	34. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
14.ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....	35. ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....
15.БОРИС ИЛИЕВ	36. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
16.БОЯН ЦОНЕВ.....	37. СОНЯ НАЙДЕНОВА.....
17.МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....	38. НИКОЛАЙ ИВАНОВ.....
18.ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....	39. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА.....О.М..
19.ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....	40. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА.....
20.ГЕНИКА МИХАЙЛОВА...О.М.т.2	41. АТАНАС КЕМАНОВ.....
21.ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....	42. НАТАЛИЯ НЕДЕЛЧЕВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

по т.д.№ 1/2022г. на ОСГК на ВКС

Считам, че на първия поставен въпрос следва да се даде следния отговор:

Исковете по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ са самостоятелни. Обезщетението за вреди по всеки един от тях се присъжда поотделно за всяка една от двете претенции.

Основните аргументи за това са три:

1.Исковете по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ са отделни и самостоятелни искиове, защото са с различен предмет и съдържание, приети са по различно време и преследват различна цел, изискуеми са различни предпоставки за уважаването им.

Нормата на чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ е в сила от 1.01.1989г.

С нея се обезщетяват вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата или съда, тогава когато те са обвинени в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано. Фактическият ѝ състав включва: обвинение за извършено престъпление, оправдателна присъда или прекратяване на наказателното производство, настъпили вреди и причинна връзка между вредите и незаконното обвинение

С нормата на чл.26 ЗОДОВ се обезщетяват различни вреди от тези, посочени в чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, а именно – тези, които са причинена на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията. Предмет на преценка е само разумния характер на продължителността на производството, преценен в светлината на конкретните обстоятелства по делото и с оглед, критериите, изведени от ЕСПЧ: сложност на делото, поведение на

страните /жалбоподателя и съответния орган/ и на какво е бил изложен жалбоподателя в процеса.

Нормата на чл.2б ЗОДОВ е приета през 2012г. след постановяване на две пилотни решения от Европейският съд по правата на човека /ЕСПЧ/ – „Фингър срещу България“, по жалба № 37346/05 и „Димитров и Хамънов срещу България“ по жалби № 48059/06 и № 2708/06, с които ЕСПЧ констатира наличие на системен структурен проблем в България във връзка с нарушение на правото на разглеждане и решаване в срок на делата /граждански, административни и наказателни/.

Нормата на чл.2б ЗОДОВ беше приета с цел да се осигури на лицата ефективно правно средство за защита, при оспорване на прекомерната продължителност на производствата в България, доколкото до този момент такава не съществуваше.

Няколко години по-късно, Европейският съд за правата на човека прие, че тази цел е постигната, посочвайки в решенията си по делата „Вълчев и Абрашев срещу България“ /жалби № 6194/11 и 9 № 34887/11/ и „Балъкчиев и други срещу България“/жалба № 65187/10/, че взети заедно /административното средство, уредено в чл.60а и сл. от Закона за съдебната власт и искът по чл.2б ЗОДОВ/ могат да се разглеждат като ефективно вътрешно правно средство за защита от прекомерната продължителност на водени в страната административни, граждански и наказателни производства.

2. Не следва обезщетението за неимуществени вреди, в резултат от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, да се определя по реда на чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, глобално, заедно с това за останалите причинени вреди, защото – процедирането по този начин е в пряко противоречие както с горепосочената цел на нормата на чл.2б ЗОДОВ, така и с действащия закон.

Противоречие с целта, посочена от законодателят при приемане на нормата на чл.2б ЗОДОВ е налице, защото само искът по чл.2б ЗОДОВ /в комбинация с въведеното административно средство/ е прието от ЕСПЧ като ефективно вътрешно правно средство за защита от прекомерната продължителност на водените в страната производства. Европейският съд за правата на човека вече е имал възможност да се произнася /вж. §97 от решението по „Димитров и Хамънов“/ като прие, че нормата на чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ не може да се приеме за ефективно средство за защита, защото „правното ѝ основание не е нарушение на правото на гледане на делото в

разумен срок“, тъй като: „не е ясно каква тежест придава съда при изчисляване на вредите от продължителността на производството спрямо относимите други фактори“ и „не е възможно да се установи дали равнището на присъденото обезщетение“ е разумно.

Възприетото от мнозинството становище е в пряко противоречие и със закона. Съгласно чл.8, ал.2 ЗОДОВ - гражданите и юридическите лица могат да предявят претенция за обезщетение за вреди в резултат от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок по приключени производства /каквито са производствата по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, при които лицето е оправдано или наказателното производство е прекратено/ „**само когато** е изчерпана административната процедура за обезщетение за вреди по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, по която няма постигнато споразумение“. Следователно, законодателят е предположил възможността да се търси обезщетение пред съд само при изчерпана административната процедура.

Възприетото становище на мнозинството, че „Обезщетението за неимуществени вреди, претендирани по чл. 2, ал.1, т.3 и по чл. 2б ЗОДОВ се определя глобално“, ще създаде различни процедури за обезщетяване на вредите от нарушаване на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок за различните видове приключени дела, а именно: За допуснато нарушение на правото за разглеждане и решаване в разумен срок на наказателни дела, обезщетение ще се получава по реда на чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, **без** изчерпване на административната процедура по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, а за останалите дела /граждански и административни/, гражданите и юридическите лица ще могат да предявят претенция за обезщетение за вреди в резултат от нарушение на правото им на разглеждане и решаване на делото в разумен срок по приключени производства **само когато** е изчерпана административната процедура за обезщетение за вреди по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, по която няма постигнато споразумение. По този начин, постановеното Тълкувателно решение ще има за косвена последица, поставянето в неравностойно положение на лицата, които са подали заявления по реда на ЗСВ и тези, които са предявили иск директно пред съда по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ.

3. Определянето на едно глобално обезщетение в производството по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ, с включване и на обезщетение за бавно правосъдие, което не отчита самостоятелността и характерните особености на исковите по чл.2, ал.1, т.3 ЗОДОВ и по чл. 2б ЗОДОВ, е възможно да постави в практиката множество

въпроси, съответно да доведе до противоречива съдебна практика, а така също и да стане причина за двойно присъждане на обезщетение за идентични вреди от нарушение на правото за разглеждане и решаване на дело в неразумен срок.

Считам, че на **втория поставен въпрос** следва да се даде следния отговор:

Съдът, сезиран с иск по чл. 26 ЗОДОВ, е обвързан от решението на министъра на правосъдието по чл. 60е, ал.2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение, доколкото не може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ.

В изпълнение на указанията, дадени с пилотно решение „Димитров и Хамънов срещу България“ на ЕСПЧ, беше създадена административна процедура за оценка на нарушенията и предлагане на споразумение за обезщетение. Тя се развива пред Инспектората към ВСС и Министерство на правосъдието по реда на глава Трета „а“ от ЗСВ „Разглеждане на заявленията срещу нарушаване правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок“. След изчерпването ѝ, е налице възможност за реализиране и на съдебна процедура, чрез предявяване на иск по чл. 26 ЗОДОВ. ЕСПЧ прие, че двете процедури заедно, съставляват ефективно вътрешноправно средство за защита от прекомерна продължителност на граждански, административни и наказателни дела. Този т.нар. национален механизъм за обезщетение при забавено правосъдие е приложим за дела, които са приключени с влязъл в сила съдебен акт. По тях - административната процедура е предпоставка за допустимост на иска. Имайки пред вид това, както и обстоятелството, че предложението на министъра по чл. 60е, ал.2 ЗСВ е декларативен административен акт, който е обвързващ за държавата, и съобразявайки че по реда на ЗОДОВ отговорността се носи от държавата, без значение - кой държавен орган е конституиран като субституент по иска, то тогава следва, че когато държавен орган е отправил обвързващо предложение, субституентът на държавата по чл. 26 ЗОДОВ, трябва да се счита ангажиран с вече отправеното предложение. Противното би било в противоречие с принципите за придвидимост, сигурност и оправдани правни очаквания. Именно защото е възможно, гражданинът или юридическото лице да е останал неудовлетворен от размера на предложеното му споразумение по чл.8, ал.2 ЗОДОВ, на него му е предоставено право и той може да се възползва от възможността да предяви иск пред съда, очаквайки, че ще докаже по-голям размер на причинените му вреди

и че ще получи обезщетение в по-висок размер. Доколкото административното и съдебното производство е цялостно /двете производства не могат да се разглеждат самостоятелно/, защото страните са едни и същи /държавата и увреденото лице/, вече отправеното от държавата обвързващо предложение не следва да бъде намалявано от съда, а може само да бъде увеличено. Аргумент за противното не може да бъде извлечен от т. 11, изреч. 3 от тълкувателно решение № 3/2004 от 22.04.2005 г. по т. д. № 3/2004 г. на ОСГК на ВКС, което като постановено във връзка с тълкуването на нормата на чл.4 ЗОДВПГ/отм./, е абсолютно неприложимо относно приетата през 2012г. норма на чл.2б ЗОДОВ, която е със съвсем различна цел и приложение.

Подпис:

1. Илияна Папазова
2. Дияна Ценева
3. Майя Русева
4. Джулиана Петкова
5. Снежанка Николова
6. Жива Декова
7. Геника Михайлова- по т.2
8. Бонка Дечева

Считам, че на втория поставен въпрос следва да се даде следния отговор:

Съдът, сезиран с иск по чл. 2б ЗОДОВ, е обвързан от решението на министъра на правосъдието по чл. 60е, ал.2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение и не може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ.

Аргументите за това са следните:

Актът на министъра на правосъдието или на оправомощено от него лице по чл. 60е, ал.2 ЗСВ не е признание на факт по чл. 175 ГПК, както се приема в тълкувателното решение по т.2, а е индивидуален административен акт, защото представлява властническо волеизявление на административен орган по смисъла на § 1, т. 1 ДР на АПК, чрез което от името на държавата като публична власт се признава едно претендирано от заявителя, възникнало по силата на закона (чл. 2б, ал. 1 ЗОДОВ), негово субективно имуществено право на обезщетение за вреди. С оглед на тази му същност актът на министъра на правосъдието, представлява декларативен административен акт по чл. 21, ал. 2 АПК, който е благоприятстващ за заявителите по чл. 60а, ал. 2 ЗСВ.

Този индивидуален административен акт не подлежи на обжалване по общия ред на чл.120, ал.2 от Конституцията на РБ, защото е предвиден специален ред за защита. В хипотезата, когато заявителят не е съгласен с размера на обезщетението, той има право на иск по чл. 2б ЗОДОВ. Съгласно чл.17, ал.2 ГПК гражданският съд може да упражни само и единствено косвен съдебен контрол за валидност на индивидуалния административен акт, но не и за неговата законосъобразност, когато страните по делото са участвали в административното производство. Тъй като гражданският съд е длъжен да зачете гражданско-правните последици на валидния индивидуален административен акт, то в производството по чл.2б ЗОДОВ съдът не може да преценява законосъобразността на акта на министъра на правосъдието до размера на вече определеното обезщетение съгласно чл. 17, ал.2 ГПК, а може да се произнесе само и единствено за разлика над този размер.

Освен това, основен принцип в гражданския процес е забраната за влошаване положението на жалбоподателя. Този принцип се прилага винаги, когато спорът между страните преминава в следваща инстанция, при оспорване на резултата. Доколкото производството по чл. 2б ЗОДОВ се развива в две

фази, административна и съдебна, и съдебната фаза е продължение на административната, включително при оспорване на размера на обезщетението от заявителя, то гражданският съд е длъжен да приложи принципа за невлошаване положението на жалбоподателя, като зачете вече определеното обезщетение и се произнесе само по претенцията за разликата над определения размер.

Подпис: съдия Ал.Цонев